

Erre nézve a Mt. 181. §. II. bekezdésének jogrendszere fog törvényes alapot nyújtani. (188. §.)

Mindezekből logikai kényszerűséggel folyik, hogy a férj holtak nyilvánítása után — a feleség újabbi férjhezmenetele előtt született gyermek tartása iránt az anya a *nemzés ténye* alapján a házassági köteléken kívül álló nemzővel szemben tartási pert sikerrel nem indíthat.

Az erkölcs a saját épségének rovására nem tűr kicsinyeskedő alkudozást!

Részvényesi felelősség.

Még annak a furfangos és agyafurt jogesetkonstrukciónak is, amelynek neve élet, még annak is több mint félszázadra volt szüksége egy oly jogeset kieszeléséhez, amely a részvényesi felelősség kérdését is belesodorta a bírói ítélkezés forgatagába. Amennyire ez esetgyűjteményeinkből hamarosan megállapítható, a Kt. fennállása alatt nem merült fel kétely a tekintetben, hogy a részvénytársaság részvényeseinek felelőssége nem mehet túl a Kt. 168. és az ezt követő szakaszok egynémely részletrendelkezéseiben foglalt kötelezettségeken. Ugylátszik azonban, hogy a jogviszonyokra is talál a költőnek ez a mondása: „Omne capax movet urna nomen.“ Vagyis magyarrá lefordítva, minden földi halandóra előbb-utóbb rákerül egyszer a sor. Jogi nyelven szólva, mindenki bele kerül egyszer az igazságszolgáltatás utcájába. Ez a végzet teljeseedett be a részvényeseken is. Ami több mint 50 éven keresztül részvényjogi dogmának látszott, hogy t. i. a részvényesek a társaság céljához és kötelezettségéhez egyébbel, mint a részvények névértékének az alapszabályok által meghatározott befizetésével járulni nem tartoznak, — azt most a praxis egyszerre kikezdeni lát-szik. S ami leginkább szembeötlő, az az, hogy a részvényesnek törvényileg maximált felelősségét nem a részvénytársasággal szemben, hanem a társasági hitelezők javára kívánják kiterjeszteni. Sőt olyan felfogás is megnyilatkozott, amely az igazgatósági felelősség mintájára analógia útján akarta a részvényesek felelősségét megállapítani.

Ilyen előzmények után annál is indokoltabb a felvetett kérdésnek megtárgyalása, mert az egyes bírói határozatoknak nem pontos idézése, vagy az egyes mondatoknak excerpálása és azoknak jogi tételekként való felállítása tapasztalatszerűleg sok új jogvitára szolgáltathat alkalmat. A közönség, s hozzá tehetjük, a jogászi közönség nagyrésze is könnyen hajlamos felületes szemléletre

és hamar beszél állandó bírói gyakorlatról ott is, ahol ennek nyoma sincs, hanem csupán egy egyedülálló vagy szórványos döntés, minden elvi jelentőség nélkül, egy speciális esetet tett ítékezés tárgyává.

Egészen rövid foglalatban a következő tényállás volt az érintett döntés alapja. Egy pénzintézeti részvénytársaság rsvényesei, akik a vállalat részvényeinek összességét képviselték, nem közgyűlésen, hanem egy formátlan értekezleten közös egyetértéssel bizonyos határozatokat hoztak. Így többek között elhatározták, hogy delegálnak egy végrehajtó bizottságot (ezzel az elnevezéssel illették a megbizottakat), amely bizottságot felruházták mindazokkal a jogokkal, amelyek a vállalat intézőségét a törvénynél fogva megilletik. Ez az ú. n. végrehajtóbizottság, amely jogászokból és bankemberekből állott, időnként üléseket tartott, amelyeken meghallgatták a vezérigazgató jelentéseit, konstatáltak különböző szabálytalanságokat, utasításokat adtak az ügyvezetésnek, stb., stb. A bizottság működésének tartama alatt a pénzintézetnek egyik üzletfele a vezérigazgatóval létesített megállapodás értelmében egy nagyobb összeget utalt át a bankhoz, s miután ezt követőleg a vezérigazgató öngyilkossága után a bank összeomlott és kényszerfelszámolásba jutott, a részvényesektől követeli kárának megtérítését. A keresetnek jogalapja az, hogy mivel a részvényesek az ismertetett intézkedéssel a társasági üzletvitelnek kizárólag az igazgatóságot megillető hatáskörét egy illegális szervre ruházták át, a részvényesek, mint megbízók felelnek a megbizottaknak mulasztásából harmadik személyeket ért károkért. Az eset egyéb körülményeit, amelyek magát az elvi kérdést elhomályosítanak, vagy mellékirányba terelnék, itt bátran hagyhatjuk a vizsgálódás körén kívül. Az első fokon eljáró törvényszék megállapította a részvényesek felelősségét a Kt. 189. §. analogiájára. A tábla ezt a döntést nem tette magáévá, hanem más jogalapon hozott ítéletet. A Kúria végső fokon a perbevont részvényeseket marasztalta ugyan, de nem a részvényesi felelősség elvi alapján, hanem egy feltételezett (de nem helyes) tényállás alapján, a megbízásra vonatkozó általános jogszabályok értelmében. Magát azt az elvi kérdést, vajjon a részvényes, mint ilyen, felelős lehet-e a Kt. 168. §-án túlmenőleg a vállalattal szemben, vagy pláne a hitelezők irányában, a részvénytársaság kötelezettségeiért, a Kúria nem döntötte el.

A megoldandó probléma ezek szerint az, vajjon a részvénytársaság hitelezője felléphet-e a társasági részvényessel szemben kártérítéssel a társaságot terhelő kötelezettség alapján, vagy más formulázásban, vajjon a

részvényes tartozhatik-e felelősséggel a társasági hitelezőnek oly kötelezettségeikért, amelyeket a társaság harmadik személyekkel szemben vállalt.

Az teljesen kétségtelen, hogy a kereskedelmi törvény 168. §-ában foglalt alaptételen és az ezt követő néhány részletrendelkezésem kívül nemcsak semmiféle pozitív intézkedést nem tartalmaz erre vonatkozólag, hanem teljes precizitással írja körül a részvényesnek kötelezettségeit, ezt is csupán a társaság irányában, anélkül, hogy harmadik személyekkel szemben ezt a felelőséget bármiféle vonatkozásban érintené is.

A konstitutivitás elvén nyugvó részvényjogi rendszernek legjellemzőbb sajátossága az, hogy a részvénytársaság egész életfolyamatának minden fontosabb mozanata csakis a cégbíróságon át hatályosulhat. A közgyűlés mint törvényhozási szerv és a részvényesek akaratának kifejezője, a társaság keletkezésétől annak megszűntéig nemcsak felügyeleti szempontból van alávetve a cégbíróság ellenőrzési és jurisdictionális hatalmának, hanem szuverenitásában azzal a megváltozhatatlan korlátozással van megszorítva, hogy a hozott határozatok érvényessége elválaszthatatlanul egybe van kötve a cégbíróság mindenkori jóváhagyásával és a bejegyzések foganatosításával (sőt bizonyos esetekben azok közzétételével is). Ez a jóváhagyás egyik létesítő eleme magának a társasági akaratelhatározásnak. Enélkül tehát semmiféle részvényesi vagy közgyűlési határozat, keletkezzék az bármilyen formában, nem hatályosulhat. A nyilvános számlatok kötelezett vállalatok cégjegyzékének hatálya e tekintetben sokkal erősebb magánál a telekkönyvénél. Mert amíg telekkönyvön kívüli dologi jogok és jogváltozások létezhetnek és léteznek is, addig cégjegyzéken kívüli, vagy mondjuk cégbíróságon kívüli életnyilvánulások, amennyiben ezek t. i. a részvénytársaság keletkezésére, alapvető változására, vagy megszűnésére vonatkoznak, nem létezhetnek. Hiába mondja ki a közgyűlés az alaptörke leszállítását, vagy a felszámolást, — *nem is szólva az alakulásról és megszűnésről* — hiába választ vagy mozdít el igazgatóságot, ilyen határozatoknak cégbírósági jóváhagyás és bejegyzés nélkül semmiféle hatálya nincs.

Ennek a körülménynek főleg két szempontból van nagy jelentősége. Először abból a szempontból, hogy a részvénytársaság alkotmányellenesen nem működhetik. Lehetetlen az, hogy a részvénytársaságnál ex-lex állapot uralkodjék, s hogy diktatórikus kormányzat érvényesüljön, avagy hogy államcsíny útján idéztessenek elő a részvénytársaság életére vonatkozó változások. Tegyük fel ugyanis, hogy valamely részvénytársaság köz-

gyűlése elhatározná, hogy új részvényeket bocsát ki, vagy az alaptőkét leszállítja, vagy az igazgatóságot elmozdítja és helyébe újat választ; ezt a határozatot azonban jóváhagyás és bejegyzés végett nem jelentené be a cégbírósághoz. Nem szenvedhet kétséget, hogy az ilyen határozatok, mégha azokat egyhangúlag hozták is, semmi néven nevezendő joglétesítő hatállyal nem bírnának s hogy ezekből harmadik személyek hátrányt nem szenvedhetnek, mert épen a fent kifejtettek szerint minden ilyen határozat csakis cégbírósági akaraton át hatályosulhat.

Ha így áll a helyzet a részvénytársaság legális akaratelhatározási formáját képviselő közgyűlési határozatokkal, még inkább így van ez a részvényesek egy csoportjának vagy akár összességének nem a közgyűlésen, hanem azon kívül megnyilatkozó akaratnyilvánításával. Tegyük fel, hogy egy nagyobb majoritás, vagy akár valamennyi részvényes összeül és nem az előirt alakzerűségek betartása mellett, tehát nem közgyűlésen hoz határozatokat. Mi lesz ezeknek a következménye? Az ilyen határozatok semmi vonatkozásban nem lesznek részvénytársasági akaratelhatározásoknak tekinthetők, hanem miként a nem polgári tisztviselő előtt tett házasságkötési akaratkijelentés semmiféle vonatkozásban existensnek nem tekinthető, ugyanúgy az ilyen akaratelhatározás is úgy bensőleg a részvénytársaság irányában, mint kifelé minden vonatkozásban — *non existensnek* tekintendő. Amiképen a pénzügyigazgató előtt tett házasságkötési akaratnyilvánítás semmiféle vonatkozásban nem létesít házassági joghatást, ugyanígy a közgyűlésen kívül hozott részvényesi elhatározások sem. Ily határozatoknál még csak arra sincs szükség, hogy a bíróság azokat semmisnek nyilvánítsa, mert az érvénytelen ügyleteknek még azzal a látszatával sincsenek felruházva, amely külsőleg érvényes ügylet képét mutatja. Hiába mondja tehát ki a részvényesek 100%-a azt, hogy ő elhatározza a társaság megszüntetését, vagy az igazgatóság kicserélését, vagy hiába hoz bármely oly határozatot, amely a törvény, vagy alapszabály szerint akár közgyűlési hatáskörbe, akár pedig imperative a társaság valamelyik más szervének ügykörébe esik, az ilyen akaratelhatározásoknak semmiféle tekintetben joghatályuk nem lesz.

Minthogy pedig a nem közgyűlés formájában megnyilatkozott részvényesi akaratelhatározás semmiféle vonatkozásban jogváltozást elő nem idézhet, ily *non existens* akaratelhatározásokból harmadik személyek jogsérelemet *per absolutum* nem is szenvedhetnek. Sem

a határozathozatalban részt nem vett részvényes, sem harmadik személy, akinek a részvénytársasággal szemben jogosult érdeke áll fenn, nem kell, hogy ezen határozatok megsemmisítése iránt jogsegélyt vegyen igénybe, mert a határozatok bírói beavatkozás nélkül is nemlétezőknek tekintendők. Ha a részvényesek összessége egy adott esetben úgy határozna, hogy az igazgatóságot az ő törvényes hatáskörétől megfosztja és annak teendőit egy általa választott végrehajtóbizottságra vagy más elnevezésű szervre ruházza, ennek az intézkedésnek semmiféle vonatkozásban nem lehet a legcsekélyebb jogi hatálya sem. Épp oly kevésbé, mintha teszem pl. kimondaná azt, hogy az alapszabályok módosítására nem a közgyűlés, hanem a felügyelőbizottság bir jogkörrel, vagy általában megfosztaná a közgyűlést törvényes és alapszabályszerű jogkörétől, avagy feloszlátná a felügyelőbizottságot és ennek teendőit akár egy általa kreált új szervre, akár a részvénytársaság egy másik törvényes szervére bízna. Nem is szólva itt arról a cogens jogszabályról, mely szerint az igazgatóság hatáskörének megvonása, vagy megszorítása, harmadik személyekkel szemben még akkor sem birhat joghatállyal, ha azt érvényesen egybehívott közgyűlésen mondták volna ki.

A nem közgyűlés formájában megnyilatkozó részvényesi akaratelhatározás úgy magával a társasággal, mint annak hitelezőivel szemben még akkor is teljesen élettelen valami, ha azt bármi módon a cégbírósághoz jóváhagyásra be is terjesztenék. Önként értetődik, hogy a cégbíróság ilyen esetben a hozzá beterjesztett határozatokat egyszerűen visszautasítaná, anélkül, hogy azoknak felügyeleti jogkörben való megsemmisítésére sor kerülhetne. Vagyis az ilyen határozatok még látszólag sem társasági határozatok. Nem volnának ezek akkor sem, ha valami okból azokat a cégbíróság érdemi elintézésben részesítené, vagy esetleg jóváhagyná is.

A másik szempont, amelyből a tárgyalt elvi kérdés jelentőséggel bir, az, hogy a részvénytársaság életében a törvényhozói (közgyűlés) hatalom sohasem ragadhatja magához a végrehajtóhatalom (igazgatóság) jogkörét és megfordítva. Ennek a megállapításnak a mi kérdésünk szempontjából azért van nagy jelentősége, mert részvényjogunk mai konstrukciójában el sem képzelhető olyan eset, hogy részvényes és részvénytársasági hitelező között valamely oly kapcsolat keletkezzék, amely a részvényesnek, mint ilyennek felelősségét harmadik személlyel szemben megállapíthatná. Nem véletlen az, hogy a vonatkozó jogszabályok a részvényes fe-

felelősségét egyedül és kizárólag csak arra korlátozzák, hogy befizetni tartozik az általa jegyzett részvény összegét, ezen túlmenőleg pedig semmiféle egyéb felelőség nem terheli. Ez a szabályozás természetes folyománya annak az elgondolásnak, amelyen az egész részvényjog felépül. Minthogy ugyanis a részvénytársaságnak egyedüli és kizárólagos képviseleti és intéző szerve az igazgatóság, amelytől ezt a jogkört sem elvonni, sem annak gyakorlásában korlátozni nem lehet (s ezt még a közgyűlés sem teheti meg), mondhatni fizikailag kizárt olyan helyzet, hogy harmadik személyekkel szemben a társasági ügyek intézése körül más léphessen fel, mint maga az igazgatóság, vagy az általa kirendelt képviseleti szervek (cégvezető, meghatalmazott, stb.). Biztosítékot nyújt erre a cégnyilvántartási bizalom, amely épen harmadik személyek oltalmára állítja fel azt a törvényes védelmet, amely szerint a cégjegyzések tartalma feltétlenül megvédi a jóhiszemű harmadik személyeket. De viszont ugyanennek folyománya az is, hogy annak nem ismerése senkit sem mentesíthet. Ha azonban mégis bekövetkeznék az, hogy az ilyen nemlétezőknek tekintendő határozatok fizikailag foganatba vétetnének és példánk mellett maradvá, a részvényesek elhatározása folytán az igazgatóság jogkörét egy akármilyen összeállítású, de nem a közgyűlés választott (avagy a közgyűlésen választott) és cégbíróilag bejegyzett intézőszerv ragadna magához, anélkül, hogy az igazgatóság ezt megakadályozná, úgy az ebből származó összes következményekért kifelé (t. i. harmadik személyek irányában) kizárólag csak az igazgatóság vonható felelőségre. Ez a Kt. 189. §-a alapján egyáltalában nem lehet kétséges. De nem kerülhet szóba a részvényesi felelőség azon az alapon sem, hogy a részvényes megszegte törvényes vagy alapszabályszerű kötelezettségeit, mert ilyen kötelezettségei, mint láttuk (a 168. §. rendelkezéseit kivéve), egyáltalában nincsenek és így ezek megszegése által sem károsíthatja meg a társaságot, vagy közvetve a társasági hitelezőket.

Mint már fentebb is jeleztem, nem véletlen az, hogy a részvényesnek egyéni felelősségét a törvény nem szabályozza az említett kereten túlmenőleg. Már abból a körülményből, hogy a 187. és 189. §-okban az igazgatóságnak ismert kártérítési kötelezettségét a társasági hitelező javára törvénybe iktatta, világos, hogy magával az elvi kérdéssel, vagyis a társasági hitelezőknek nem csupán a részvénytársasági vagyonnal szemben, hanem bizonyos előfeltételek fennforgása esetén más személyekkel szemben (igazgatóság, felügyelőbizottság) érvé-

nyesíthető esetleges kárigényeivel a törvényhozó szá-
molt és nem feledékenységből, vagy a magánjogi pót-
szabályokra támaszkodva mellőzte a részvényesi felelős-
ségnek másirányú, vagy tágabbkörű szabályozását. Tu-
datában volt annak, hogy tekintettel a törvénynek az
igazgatóságra mint a részvénytársaság kizárólagos és
egyedüli végrehajtó hatalmú tényezőjére, továbbá tör-
vényes hatáskörének korlátozhatatlanságára, elő sem
állhat az a helyzet, hogy a részvényesnek a társasági
ügyletvitel körül bármiféle aktív szerepe lehetne, s hogy
részvényesi minőségében a részvénytársaság ügyeit ille-
tőleg ügyleti kapcsolatba kerülhetne a társaság hitele-
zőivel, avagy hogy véthetne törvényes kötelezettségei
ellen, (amelyek ebben a vonatkozásban egyáltalában
nincsenek is) következképpen, hogy a társasági hite-
lező a részvényesek ténykedéséből bármiféle kárt szen-
vedhetne. Az okozati összefüggésnek ezen konstrukció
mellett való kizártsága tehát elvileg azt a lehetőséget is
kizárja, hogy vele szemben subszidiárius kárigény érvé-
nyesíttessék harmadik személyek javára, magát a rész-
vénytársaságot terhelő kötelezettségekért. Persze egé-
szén más kérdés, melynek azonban a tárgyalt problémá-
hoz semmi köze nincsen az álképviselő felelősség kér-
dése, ha történetesen valamelyik részvényes szinlelne
megbízotti minőséget, amellyel szemben a cégjegyzék
nyilvánossága sem nyujtana in concreto oltalmat. Ez
esetben az álképviselőre vonatkozó törvényes szabályok
teljes egészükben alkalmazandók lesznek. Az a körül-
mény azonban, hogy az álképviselői és részvényesi mi-
nőség egy személyben egyesül, nem szabad, hogy bárkit
is megtéveessen a felelősség minbenléte tekintetében.

Összegezve az elmondottakat, az eredmény, amire
jutnunk kell, az, hogy a részvényes egyéni felelőssége
harmadik személyekkel szemben teljesen ki van zárva
azért, mert olyan helyzet a Kt. jelenlegi szabályozása
mellett fel sem merülhet, hogy részvényes ebbeli minő-
ségében akár a közgyűlésen, akár ezen kívül való tény-
kedése által, akár ügyleti kapcsolatban, akár pedig tör-
vényes kötelezettségei megszegésével kárt okozhatna. A
kereskedelmi törvényben szabályozott részvényesi fele-
lősség hát sem analogia útján, sem az általános magán-
jog szabályaira való hivatkozással ki nem terjeszthető.

Dr. Reitzer Béla